

TILLVÄXTÅR VID IUI

GÖRAN NORMANN

SÄRTRYCK ur Magnus Henrekson, red. (2009), *IFN/IUI 1939–2009*.

Sju decennier av forskning om ett näringsliv i utveckling.

Stockholm: Ekerlids.

KAPITEL 33

TILLVÄXTÅR VID IUI

GÖRAN NORMANN

Min forskarkarriär började i Lund under 1969. Professor Björn Thalberg ville starta upp ett projekt under rubriken ”Finanspolitikens effekter” och frågade mig och Bernt Elofsson, en annan assistent vid nationalekonomiska institutionen i Lund, om vi var intresserade att ta oss an detta. Vi accepterade men under planeringsfasen avled plötsligt Bernt. Ulf Jakobsson som tillbringat en tid vid Berkeley återvände under sommaren och erbjöds att ta vid. Ulf och jag, som kände varandra väl, startade med friskt mod det projekt som så småningom efter fullbordade licenciatexamina förde oss till IUI. Ulf hade under sin tid i USA lärt känna Gunnar Eliasson, som då var chef för ekonomisk-politiska avdelningen på Industriförbundet. Gunnar etablerade senare en kontakt mellan Ulf och IUI:s dåvarande chef Lars Nabseth som ledde till Ulfs anställning 1970. Undertecknad anställdes 1972 och kom att stanna till 1981.

Under rubriken *Inkomstbeskattningen i den ekonomiska politiken* publicerades våra doktorsavhandlingar 1974 av IUI men också som nr 7 i serien Lund Economic Studies. Detta hade föregåtts av traditionella IUI-seminarier på internat där manuskripten granskades noggrant av hjälpsamma kolleger. Särskilt kan här nämnas insatser av Göran Eriksson, Siv Gustafsson, Lars Nabseth och Lars Wohlin. Därutöver bistod oss professorerna Sven-Olof Lodin och Björn Thalberg med kloka synpunkter. Ruth Wiklund-Ellerstad, Alice Nilsson och Wera Nyrén bistod som vanligt vid IUI med fingranskningar av manus före tryckning.

Vår avhandling var uppdelad i tre delar, en del under gemensamt ansvar som redovisade arbetet med skattemodellen och underliggande data, en del som fokuserade på mikroanalys av systemets effekter och som utformades av Ulf och en tredje del under mitt ansvar som analyserade systemet från ett makroperspektiv. Vid disputationen var IUI:s tidigare chef Ragnar Bentzel, då professor i Uppsala, opponent på i huvudsak Ulfs delar och Lars Matthiessen, professor vid Odense universitet, hade särskilt fokus på mitt arbete.

Redan före våra disputationer hade vi haft tillfälle att presentera oss på det internationella planet genom en uppsats om vår skattemodell, som vid den tiden

var ovanlig i sitt upplägg. Det skedde vid en konferens arrangerad av Econometric Society i Barcelona 1971. Uppsatsen publicerades senare i *European Economic Review*. Under sommaren 1973 deltog vi med uppsatsen "Redistributive Effects of Discretionary and Automatic Tax Policies" i en workshop om offentlig ekonomi vid University of Essex med deltagande av dåtidens främsta ekonomer på området.

UTJÄMNING KONTRA UTBYTE

Under 1970-talet var den skattepolitiska aktiviteten mycket hög i Sverige. Ett centralt inslag var den s.k. Hagapolitiken som innebar en växling mellan höjda arbetsgivaravgifter och sänkta inkomstskatter i form av ett antal skattepaket. För att analysera detta byggde vi ut vår skattemodell från avhandlingen så att den också kom att omfatta arbetsgivaravgifter. Så utrustade tog vi oss an analyser av "vad som skedde i vad som syntes ske" i de olika Hagapaketen. Förutom skatteförändringarna omfattade paketen utfästelser från fackföreningarna om att avstå från löneökningar motsvarande de höjda arbetsgivaravgifterna. Baserat på ett antagande om att så också skedde visade Ulf och jag att paketen innebar betydande skattesänkningar trots att de i propositionerna presenterades som totalfinansierade. I presentationerna framstod paketen som närmast geniala genom att erbjuda hushållen skattesänkningar samtidigt som arbetskraftskostnader och totala skatteintäkter var oförändrade. Vad som inte nämndes var att en indirekt effekt av de höjda arbetsgivaravgifterna faktiskt innebar ett skattebortfall. Skälet till de årliga skatteomläggningarna var enligt vår analys att den höga progressiviteten i inkomstskatten lett till en konflikt mellan fördelningspolitiska ambitioner och utbyte av lönehöjningar, eller som vi skrev "utjämning kontra utbyte".

Effekterna av progressiviteten i inkomstskattesystemet var under denna tid föremål för omfattande debatt. Bland annat hade Erik Lundberg lanserat den s.k. lönemultiplikatorn som visade hur skattesystemet kunde verka inflationsdrivande. Ett mått som var betydelsefullt i multiplikatorn var inkomstskattens elasticitet med avseende på inkomsten efter skatt. Ju lägre denna elasticitet var desto högre löneökningar krävdes för att uppnå en önskad reallöneökning efter skatt. I vårt arbete visade vi att denna elasticitet också hade intressanta egenskaper som ett mått på inkomstskattens progressivitet och dess kapacitet att verka inkomstutjämnande. Av vårt material framgick bland annat att skattesystemet under 1970-talets första hälft hade en nära nog konstant progressivitet över hela inkomstskalan. Ulf använde sin stora analytiska och tekniska kapacitet, som genom åren verkligen imponerat på mig, till att både i avhandlingen och senare (Ja-

kobsson 1976) teoretiskt visa användbarheten av begreppet elasticitet i inkomst efter skatt och dess relation till andra progressivitetsmått via sociala nyttofunktioner och olika avancerade mått på inkomstolikhet. Det är intressant att notera att elasticitet i inkomst efter skatt numera används för att beskriva progressivitet i såväl OECD:s *Revenue Statistics* som *Riksskatteverkets årsbok*.

I vårt analysarbete baserat på TAX-modellen såg vi i huvudsak inkomstfördelningen som exogen, dvs. förändringar i olika skatteparametrar antogs inte påverka inkomsterna före skatt. Detta var naturligtvis en förenkling, men vi gjorde den i gott sällskap med andra som arbetade med liknande analyser eftersom underlaget för att göra andra antaganden var magert. Emellertid gjorde Ulf och jag en särskild analys i ”Welfare Effects of Changes in Income Tax Progression in Sweden” där vi utvidgade modellen i enlighet med teorin för optimal beskattning. Detta innebar att vi introducerade individuella nyttofunktioner, endogent arbetsutbud samt en social välfärdsfunktion. Det blev därmed möjligt att analysera pareto-sanktionerade förändringar i den statliga skatteskalen, dvs. förändringar som skulle göra att alla fick det bättre. Den centrala mekanismen var att skattesänkningar i breda inkomstkikt skulle leda till ökade skatteintäkter. En uppsats med nämnda rubrik presenterades vid konferensen *Simulation of Fiscal Systems* i Bryssel 1976 och skickades därefter till *Journal of Public Economics*. Uppsatsen togs väl emot av referees och redaktören Tony Atkinson meddelade i brev (december 1977) att den skulle publiceras efter viss lätt revidering. Emellertid hade Ulf och jag nu gått skilda vägar och vårt intresse för att avsätta tid för att avsluta detta arbete var begränsat. Uppsatsen blev alltså liggande, men presenterades ånyo vid ett internationellt IUI-symposium 1979 och publicerades i den följande konferensvolymen.

Under oktober 1980 deltog jag i konferensen *The Value-Added Tax – Lessons from Europe* i Washington D.C. anordnad av Brookings. Konferensen som leddes av Joseph Pechman hade ett mycket kvalificerat deltagande av ekonomer från USA och Europa. Bidragen, där jag svarade för ett landkapitel om erfarenheter från Sverige, publicerades 1981 i en Brookingsvolym med Henry Aaron som redaktör och under 1982 också av Kluwer med titeln *VAT Experiences of some European Countries*.

ARBETE MED IUI:S LÅNGTIDSBEDÖMNINGAR

IUI hade vid upprepade tillfällen under tidigare år medverkat i den statliga långtidsutredningen genom analyser av den industriella utvecklingen. Under Lars Wohlins ledning beslöts under 1975 att IUI skulle göra en egen komplett långtidsutredning som skulle fungera som en oberoende källa till jämförelser med den

statliga utredningen. Detta åtagande krävde att en analysmodell byggdes upp för att hålla ihop olika delsektorer i en konsistent makroanalys. Här åtog jag mig att svara för analysen av hushållssektorn vilket omfattade hela kedjan från arbetskraftskostnader till disponibel inkomst och konsumtion. Detta innebar ett modellerande av samtliga skatter och transfereringar som verkar mot hushållssektorn. Dessa kalkyler inordnades sedan i en makromodell för vilken Ulf tog huvudansvaret. Lars Dahlberg bidrog med analys av den offentliga sektorns konsumtion och investeringar. Lars disputerade vid denna tid med Mervyn King som opponent (Dahlberg 1977). King, som numera är riksbankschef i Storbritannien, var naturligtvis en mycket uppskattad bekantskap för flera av oss IUI:are. Långtidsbedömningen 1976 (LB 76) fick ett mycket gott mottagande av ekonomer och media men också från politiskt håll.

1976 segrade de borgerliga partierna i valet till riksdagen. Gösta Bohman som i regeringen Fällidin fick rollen som ekonomiminister anlätade Lars Wohlin som sin statssekreterare. Denne erbjöd i sin tur modellbyggarteamet att följa med till departementet, vilket också Ulf och Lars valde att göra. Själv avstod jag från att följa med nu liksom något tidigare när dåvarande planeringschefen Carl Johan Åberg erbjöd mig att börja ett arbete där.

Gunnar Eliasson hade nu utsetts till chef vid institutet. Under något år var jag engagerad som samordnare i förberedelserna för den nya långtidsbedömning (LB 79) som Gunnar ville satsa på. Som ett led i detta introducerade jag Tomas Nordström i arbetet med att bygga vidare på den modell för hushållssektorn som jag utvecklat för LB 76. Övriga som jag då hade ett nära samarbete med var Jim Albrecht (nu professor vid George Washington University i Washington D.C.), Bo Axell, Louise Ahlström, Leif Jansson och Eva Christina Horwitz. Jag drog mig sedermera av privata skäl ur detta krävande ledarskap för att ägna mig mer åt forskning på det skattepolitiska området. Jag avböjde flera i sig smickrande övertalningsförsök att stanna men är nöjd så här efteråt att jag stod fast i mitt beslut. Det glädjer mig också att Bengt-Christer Ysander som tog över mitt jobb lyckades mycket väl i uppgiften. Den nära vänskapen med de nämnda deltagarna i gruppen bestod och fördjupades inte minst genom att vi under stoj och glam nötte hårt på det pingisbord som förutom ett utmärkt seminarierum fanns uppe på toppvåningen i huset på Grevgatan 34. Ibland blev det emellertid också, som sig bör, ett sammanbitet allvar i matcherna.

Jag lämnade ändå ett bidrag till LB 79 i form av en analys av byggnadsindustri och bostadssektor med prognos för perioden 1980–1985. Särskilt fokus kom att läggas på bedömningar för produktivitetens utvecklingen inom byggsektorn samt för bostadsinvesteringarna under perioden 1980–1985. I arbetet med att bedöma bostadssektorn hade jag en mycket givande samverkan med Gunnar Du

Rietz som för Långtidsbedömningen 1976 utvecklat en modell för efterfrågan på bostäder. Jag uppfattade Gunnar som en klok och noggrann forskare och dessa första kontakter lade grunden till flera samarbeten senare runt millennieskiftet. Här var ämnet för vår samverkan dels analyser av medborgarkonton i ett projekt för SAF, dels beräkningar kring olika skatteförslag inte minst rörande effekterna av en platt skatt.

FÖRETAGSSKATTEBEREDNINGENS TID

Redan 1974 hade jag anlitats som expert i den statliga Företagsskatteberedningen. En huvuduppgift för denna utredning som tillsattes 1970 var att utreda hur produktionsfaktorskatter kunde användas för olika syften. Bakgrunden var en pågående debatt beträffande möjligheten att i ökande utsträckning lägga skattebördan direkt på produktionen. I direktiven formulerades en tydlig misstro mot extrema former av bruttobeskattning. Leif Mutén, forskare vid IUI 1959–1968, hade redan i anslutning till den tidigare allmänna skatteberedningen (SOU 1964:25) visat hur exempelvis en bruttoomsättningsskatt genererade s.k. kaskadeffekter som innebär att skatten i procent av en varas pris översteg den formella skattesatsen. Den nytillsatta utredningen arbetade inledningsvis under flera år med mycket specifika, tekniska frågor. Efter det att utredningen på initiativ av Dag Helmers, dåvarande Industriens Skattesakkunnige, startat tre särskilda expertutredningar kom arbetet igång med de viktiga övergripande frågorna. Dessa studier genomfördes av mig själv, Jan Södersten, också vid IUI, samt Lars Bertmar, då docent vid Handelshögskolan, och publicerades senare som bilagor till utredningens huvudbetänkande.

Tankarna på en ny, allmän produktionsfaktorskatt hade uppstått av i huvudsak två skäl. För det första, hävdades det ofta att man för att avlasta den personliga inkomstskatten med alla dess marginaleffekter och avdragsproblem borde lägga en ökad andel av skatteuttaget i företagssektorn eller, som det populärt kommit att heta ”direkt på produktionen”. För det andra, förekom en kritik mot de befintliga skatterna av bruttotyp, nämligen moms och arbetsgivaravgifter, som gick ut på att dessa undantar viktiga delar av folkhushållets samlade inkomster eller produktionsresultat ur underlaget. I momsfaller belastas ju inte investeringsvaror medan arbetsgivaravgifterna undantar kapitalinkomster. Dessa undantag ansågs vara uttryck för bristande neutralitet och antogs ge upphov till ogynnsamma fördelningseffekter.

En av mina första uppgifter blev att klargöra innebörden av begreppet skatt på produktionen. Greppet blev att med utgångspunkt från inkomsternas kretslopp i en ekonomi demonstrera sambandet mellan olika breda skattebaser. Under

förenklade antaganden påvisade jag ekvivalensen mellan en skatt på företag, en skatt på hushållens inkomster från källsidan och en skatt på hushållens inkomstanvändning som alla har det gemensamt att de belastar hela brutto- eller nettonationalprodukten. Därmed klargjordes att produktionen beskattades redan i rådande läge och att det därför inte fanns någon ny, outnyttjad skatteälla att tillgå.

Vad de mer initierade förespråkarna, som främst var representanter för arbetarrörelsen, ville uppnå med förslaget var en bredbasig skatt på företagen som skulle belasta arbete och kapital likvärdigt dvs. vara neutral, och som också var administrativt enkel och fördelningspolitiskt fördelaktig. Att den inte heller var så synlig för individerna sågs säkert också som en (politisk) fördel. Med dessa egenskaper ansågs en skatt på produktionen kunna ge stora intäkter till staten. Jag pekade på en rad komplikationer med det framförda synsättet. Särskilda analyser presenterades av skatter på arbetskraft, kapital, konsumtion, sparande och energi där som bedömningskriterier användes verkningar med avseende på resursallokering, tillväxt, intäktsskapande för offentlig sektor och inkomstomfördelning. Stora skillnader påvisades bland annat mellan effekterna av skatter på arbetskraft och kapital, på arbetsinkomster och konsumtion, på sparande och konsumtion och på arbetskraft och energi. Resultaten av mina analyser för företagsskatteberedningen publicerades i en bilaga till betänkandet SOU 1977:87 samt i kapitel 6 och 7 i huvudtexten SOU 1977:86. I arbetet för utredningen hade jag särskilt i ett initialt skede ett mycket stimulerande samarbete med Bo Carlsson, Ulf Jakobsson och Lars Wohlin. Samarbetet med Bo avsåg analyser av energipolitik och energibesättning. Anders Grufman bidrog också med intressanta synpunkter på energipolitiska frågeställningar.

Ett parallellt expertuppdrag för Företagsskatteberedningen utfördes som nämnts av Jan Södersten som också arbetade vid IUI. Jans fokusering var på nettovinstbesättningen av företagen. Vi hade flera beröringspunkter och hade många intressanta och konstruktiva samtal inte minst kring incidensen av en skatt på företagsvinster under de internationella reglerna på kapitalmarknaderna som då var för handen. Vår slutsats var att det trots reglerna och på grund av direktinvesteringarnas stora betydelse var rimligt att som tumregel räkna med ett avkastningskrav efter bolagsskatt som var internationellt bestämt. Därmed skulle bördan av en vinstskatt bäras av löntagarna. Vår analys vid denna tidpunkt gjorde en central skillnad i effekter mellan skatter på kapital som togs ut på företag respektive på hushåll. Valutareglerna antogs starkt begränsa rörligheten i hushållsanknutna kapitalinkomster vilket bedömdes innebära att en skatt på kapitalinkomster i hushållssektorn skulle bäras av dessa inkomster även på längre sikt, dvs. sänka nettoavkastningen för ägarna. Här är synen i dag, med

fria kapitalmarknader rätt annorlunda! I skriften *Skattepolitisk resursstyrning och inkomstutjämning* publicerade IUI 1978 våra två bilagor samt ett nyskrivet inledande avsnitt.

BRUTTOSKATTEKOMMITTÉNS OCH PROMSENS TID

Idén om en särskild skatt på produktionen levde vidare efter Företagsskatteberedningen, inte minst efter ett utspel av den socialdemokratiska partiledaren och nyss avgångne statsministern Olof Palme i början av 1977 där han förordade en ny skatt ”direkt på produktionen”. Detta utlöste politisk aktivitet och en debatt-runda på Svenska Dagbladets Brännpunktssida med bidrag av i tur och ordning Göran Normann 16/1, Dag Helmers 28/1, Carl Johan Åberg 6/2, Curt Nicolin 9/2, Göran Normann 11/2, Gunnar Myrdal 2/3 och Lars Calmfors 20/3. En särskild kommitté (Bruttoskattekommittén) tillsattes sedan 1979 med Sten Walberg, dåvarande generaldirektör för Bankinspektionen, som ordförande. Ledamöter var Karl Olov Andersson, Percy Bargholtz och Carl Johan Åberg och jag utnämndes till expert. Kommitténs uppgift var att efter analys utforma ett förslag till bruttoskatt på företagen eller med andra ord en allmän produktionsfaktor-skatt, förkortat proms. En tanke bakom promsen var att den skulle bäras av produktionen i Sverige och därför skulle den till skillnad från mervärdeskatten inte gränskorrigeras dvs. inte lyftas av vid export eller påföras vid import. Därmed hävdades att promsen skulle övervältras på arbetskraft och kapital i Sverige. Ett motiv var att man vid kraftig inflation borde utnyttja skatter som så litet som möjligt höjer prisnivån utan i stället verkar sänkande på ersättningarna till arbetskraft och kapital.

Mot detta anförde jag att med en icke gränskorrigerad skatt som promsen riskerade man, i såväl svaga som mer normala konjunkturlägen, att under en övergångsperiod skapa betydande problem särskilt för utlandskonkurrerande företag. Detta hade framgått av analyser av arbetsgivaravgifterna som var för sig utförts av mig själv och Bertil Holmlund (Normann 1983 och Holmlund 1983). Skatteövervältringen mot löner och priser kunde nämligen vara en process som drog ut över tiden. En höjd arbetsgivaravgift skulle då ge upphov till omfördelningar av kapital och arbetskraft mellan olika näringar, till dämpad investeringsvilja och, om inte andra åtgärder vidtas, till en övergående arbetslöshet.

Medvetna om dessa risker framhöll förespråkarna att de negativa effekterna skulle kunna reduceras om skattehöjningarna kopplades till avtalsrörelserna och kombinerades med nedjusteringar av den personliga inkomstskatten så som ansågs ha skett vid flera tillfällen under 1970-talet. Ett motargument var att den preciserade avräkning från ”utrymmet för löneökningar” som ingick som en for-

mell beståndsdel i Hagapaketen skulle kompliceras om uppgörelserna i stället skulle avse en skatt vars underlag i väsentliga avseenden skulle avvika från lönesumman.

På våren 1983 gick utvecklingen tydligt in i ett nytt skede vad gäller den socialdemokratiska regeringens syn på den allmänna produktionsfaktorskatten. I departementspromemorian *Breddat underlag för produktionsfaktorskatter* (Ds Fi 1983:21) gick man nämligen på linjen att önskemålen bakom promsen bättre kunde tillgodoses genom ändringar av befintliga skatteformer. Denna nyorientering hade föregåtts av en debattrunda i Stockholmstidningen under mars–april 1983 efter ett utspel av LO-sekreteraren Rune Molin, där denne krävde att en skatteomläggning 1984/85 skulle finansieras av en proms. Rundan inledades av mig, och följdes av inlägg av Carl Johan Åberg där denne i kritik mot mig pläderade för promsen. Nästa bidrag kom från Villy Bergström, verksam vid IUI 1965–1970, som i allt väsentligt gav mig rätt i min kritik. Under rubriken ”Proms inte rättvisare än arbetsgivaravgifter” avslutade jag debatten. Att promsen därefter förskaffades till kammaren för skattepolitiska kuriosa var också en logisk konsekvens av de resultat som presenterats av Bruttoskattekommittén som rekommenderat en additionsprincip i sitt slutbetänkande (Ds B 1981:15). I Ds Fi 1983:21 håller man emellertid fast vid det gamla målet att skapa neutralitet i beskattningen av arbete och kapital även om man ansåg att detta kunde uppnås först efter ytterligare utredningsarbete. Snart tillsattes också de utredningar som ledde fram till den stora skattereformen 1990/1991.

SKATTER, LÖNER OCH RÄNTOR

Under 1979 började jag ett forskningsprojekt vid IUI med finansiering från Bruttoskattekommittén kring centrala aspekter av en allmän produktionsfaktorskatt. Undersökningen kom efter hand att få ett bredare perspektiv än vad som ursprungligen avsågs. Breddningen stöddes ekonomiskt av Ekonomidepartementet och Riksbankens Jubileumsfond. Ett led i fördjupningen var att studera skatternas roll i inflationsprocessen. Bakgrunden var att skatternas roll i detta avseende blivit alltmer kontroversiell. Fram till mitten av 1970-talet vägledde den ekonomiska politiken i hög grad av uppfattningen att man i skatterna hade ett instrument med vars hjälp inflationen kunde kontrolleras vid växande offentlig sektor.

Redan före 1970 hade emellertid reservationer mot detta synsätt framförts. I skenet av senare inflationsprocesser växte denna kritik i styrka. En argumentationslinje betonade att skatter kan ha inflationsdrivande effekter från kostnadsidan. Man talade om *tax-push* inflation. En utgångspunkt för detta synsätt

var hypotesen att förändringar i real inkomst efter skatt eller real disponibel inkomst utgör bas för hushållens och deras organisationers agerande i lönefrågor. De inflationsdrivande effekterna kunde uppstå via anpassningar i arbetsutbudet eller via kompensationskrav i löneförhandlingar. En annan typ av synsätt framfördes av den monetaristiska skolan. Denna skola, vid IUI företrädd av Bo Axell, lade liten vikt vid *tax-push* argumentet. I stället betonades förändringar i penningmängden som förklaring till variationer i inflationstakten. Syftet med mitt projekt var att mot bakgrund av 1970-talets erfarenheter närmare analysera skatternas roll.

Resultaten av genomförda ekonometriska analyser visade att en ökning av inkomstskatten hade en drivande effekt på löneökningstakten. En ökning i inkomstskattens progressivitet verkade emellertid enligt skattningarna sänkande på löneökningstakten och därmed inflationsdämpande. Jag förklarade detta med att en hög progressivitet motverkade inflationsdrivande låglönesatsningar, vilket i sin tur ledde till lägre löneglidning. En annan bidragande effekt var att hög progressivitet motverkade efterfrågeinflation genom att verka som en inbyggd stabilisator. Dessa två effekter skulle alltså enligt undersökningen dominera över den ofta påtalade effekten att hög progressivitet kräver stora löneökningar för att ge en måttlig löneökning efter skatt. Resultatet blev huvudnyhet på Dagens Nyheters förstasida den 22/8 1984, den enda gång ett av mina vetenskapliga resultat fått sådan uppmärksamhet. DN drog till med rubriken ”Höjd skatt ger lägre priser”, vilket inte riktigt var vad jag hade visat. Hög progressivitet innebär hög kvot mellan marginals katt och genomsnittlig skatt. Höjd marginals katt vid oförändrad genomsnittlig skatt ger den påvisade effekten, som däremot inte behöver uppstå vid ökning av både marginals katt och genomsnittlig skatt.

Ett annat uppmärksammat resultat i detta projekt var att hypotesen om att arbetsgivaravgifter i normalfallet redan på kort sikt övervältrades på löntagarna inte fick stöd i den ekonometriska analysen. Snarare kunde resultaten tolkas som att höjda arbetsgivaravgifter inte alls verkade sänkande på kontantlönetillväxten i ett tidsperspektiv av ett år.

EFTER IUI

Under mitt arbete för olika skatteutredningar hade jag upprepade kontakter med docenten Dag Helmers, vice vd vid Industriförbundet och ansvarig för verksamheten i Näringslivets Skattedelegation. Jag hade lärt känna Dag som en kunnig och drivande person med ett mycket behagligt sätt. När han under 1981 erbjöd mig att komma till Industriförbundet för att dela min tid mellan deras skattepolitiska och ekonomisk-politiska avdelningar behövdes inte lång betänketid för att

acceptera. Där kom jag sedan att stanna till 1992 som ekonom och chef, under de sista åren med ställning som direktör. Min uppgift var ofta att genomföra analyser av långtidsutredningskaraktär men under en period var jag också chef för den stabiliseringspolitiska enheten. Naturligtvis tog också skattepolitiska frågor ett betydande utrymme.

Under en period på Industriförbundet arbetade jag tillsammans med vice vd Jan Freese på idéer om hur den offentliga sektorn skulle kunna reformeras för att möjliggöra en sänkning av skattetrycket ned mot genomsnittlig EU-nivå. Det låg i sakens natur att med denna målsättning behövdes radikala förslag där några inslag väckte intern kritik för att vara alltför långtgående. Men Jan Freese hade, som även visat sig på andra områden, en speciell förkärlek för radikala idéer och förslag.

Mitt arbete med den offentliga sektorns effektivitet och rationalisering med marknadsliknande mekanismer uppmärksammades senare av Public Management Service (PUMA) vid OECD vilket ledde till att jag flyttade till Paris för att stanna där under i stort sett resten av 1990-talet. Efter hemflyttning till Stockholm vid millennieskiftet har jag verkat som konsult främst med samhällsekonomiska analyser av skatter och socialförsäkringar.

AVSLUTANDE REFLEKTION

IUI var en mycket nyttig förberedelse för kommande karriär. Den äldre Marcus Wallenberg (Dodde) brukade försvara sitt starka engagemang för IUI just med att det utbildade unga personer till kunskap om näringsliv och i marknadsekonomi. Även om dessa forskare sedermera hamnade i positioner utanför företag och entreprenörskap skulle deras kompetens komma näringslivet till godo. Förutom att erbjuda en utmärkt forskningsmiljö var det därför också angeläget för forskarna med studiebesök vid olika företag. Därigenom skulle de erbjudas inblickar i praktisk verksamhet. Särskilt populära bland forskarna var de styrelsemöten som under sommaren förlades vid olika storföretag och dit också utvalda forskare inbjöds att hålla föredrag. Kraven på föredragen var högt ställda vilket krävde noggranna förberedelser men det var ändå med glädje man såg fram emot delta i dessa evenemang när tillfälle bjöds. Självt lärde jag mig om Saab och oljelagringsanläggningen i Brofjorden på ett sådant möte som arrangerades av Saab i Trollhättan. En annan resa gick till Rönnskärsverken och gruvan i Kristineberg i arrangemang av Boliden och en tredje gick till Södra Skogsägarnas anläggning i Mönsterås och i samband med detta besöktes också kärnkraftverket utanför Oskarshamn.

Den stimulerande seminarieverksamheten vid IUI gav andra betydelsefulla

lärdomar för framtiden. Inte minst stimulerande var den oegennyttiga attityd som präglade deltagarna i denna verksamhet. Det ökande inslaget av internationella forskarbesök vid institutet som följde efter Gunnar Eliassons inträde som chef var också mycket utvecklande inför den fortsatta karriären. En av höjdpunkterna var den internationella konferens om företagsbeskattning som hölls 1978 med deltagande av bl.a. Martin Feldstein, Charles McLure och Gary Hufbauer. Den typen av kontakter har varit av stor betydelse när jag senare i livet haft anledning att besöka flera av dem.

REFERENSER

- Dahlberg, Lars (1977), *Empirical studies in Public Planning*. Doktorsavhandling, nationalekonomiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Dahlberg, Lars, Ulf Jakobsson och Göran Normann (1976), "Beskattningen i ett långsiktigt perspektiv". *Ekonomisk Debatt*, vol. 4, nr 5, 311–321.
- Ds B 1979:3, *Bruttoskatter*. Preliminär redovisning från bruttoskattekommittén. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Ds B 1981:15, *Allmän produktionsfaktorskatt*. Betänkande av bruttoskattekommittén. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Ds Fi 1983:21, *Skatter och inflation*. Expertrapport från bruttoskattekommittén. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Faxén, Karl-Olof och Göran Normann (1977), "The Effects of Payroll Taxes". I *Fiscal Policy and Labour Supply*. Conference Series No. 4, Institute for Fiscal Studies, London.
- Helmers, Dag (1979), "Proms – en skatt på investeringar". *Svensk Skattetidning*, årg. 46, häfte 4, 311–314.
- Holmlund, Bertil (1983), "Payroll Taxes and Wage Inflation: The Swedish Experience". *Scandinavian Journal of Economics*, vol. 85, nr 1, 1–15.
- IUI (1976), *IUI:s Långtidsbedömning 1976*. Stockholm: IUI.
- Jakobsson, Ulf (1976), "On the Measurement of the Degree of Progression". *Journal of Public Economics*, vol. 5, nr 1–2, 161–168.
- Jakobsson, Ulf och Göran Normann (1972), "A Model of the Swedish System for Personal Income Taxation". *European Economic Review*, vol. 3, nr 4, 451–467.
- Jakobsson, Ulf och Göran Normann (1974a), *Inkomstbeskattningen i den ekonomiska politiken*. Doktorsavhandling. Stockholm: IUI.
- Jakobsson, Ulf och Göran Normann (1974b), "Utvecklingen av hushållens inkomster efter skatt 1974–1975 – Effekter av Hagauppgörelse, kommunala skattehöjningar och löneökningar". *Industrikonjunkturen Hösten 1974*. Stockholm: Sveriges Industriförbund.
- Jakobsson, Ulf och Göran Normann (1975a), "En progressiv skatt i en inflationsekonomi". *Ekonomisk Debatt*, vol. 3, nr 8, 468–477.
- Jakobsson, Ulf och Göran Normann (1975b), "Skatteomläggningarna 1975 och 1976 och deras effekter på hushållens inkomstutveckling". *Industrikonjunkturen Hösten 1975*. Stockholm: Sveriges Industriförbund
- Jakobsson, Ulf och Göran Normann (1976), "Hagapaketens innebörd – En analys av

- Haga III-uppgörelsen för 1977 och mittenpartiernas alternativ". *Svensk Skattetidning*, årg. 43, häfte 8, 551–566.
- Jakobsson, Ulf och Göran Normann (1979), "Welfare Effects of Changes in Income Tax Progression in Sweden". I Gunnar Eliasson, Bertil Holmlund och Frank P. Stafford (red.), *Studies in Labor Market Behaviour: Sweden and the United States*. Proceedings from a Symposium at IUI, Stockholm, July 10–11 1979. Stockholm: IUI.
- Normann, Göran (1977a), "Modeller för hushållssektorns inkomster, skatter och sparande". Bilaga 2 till *IUI:s Långtidsbedömning 1976*. Stockholm: IUI.
- Normann, Göran (1977b), "Bruttobeskattning och skatter av produktionsfaktorer". I SOU 1977:87.
- Normann, Göran (1979a), "Om behovet av en allmän produktionsfaktorskatt". *Skattenytt*, årg. 29, häfte 3, 90–99.
- Normann, Göran (1979b), "Om kvantitativa skattemodellers roll i skatteforskningen". I *Svensk skatteforskning*. Stockholm: Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.
- Normann, Göran (1979c), "Förtydliganden om promsen och några alternativ". *Ekonomisk Debatt*, vol. 7, nr 3, 226–229.
- Normann, Göran (1980), "Bygga och bo 1975–1985". Specialstudie för *IUI:s Långtidsbedömning 1979*. Stockholm: IUI.
- Normann, Göran (1981), "Sweden". I Henry J. Aaron (red.), *The Value-Added Tax: Lessons from Europe*. Washington D.C.: Brookings.
- Normann, Göran (1983), "Skatter, löner, räntor". Forskningsrapport nr 21, IUI.
- Normann, Göran och Jan Södersten (1978), *Skattepolitisk resursstyrning och inkomstutjämning – en analys av företagsbeskattning och indirekt beskattning*. Stockholm: IUI.
- SOU 1964:25, *Nytt skattesystem*. Betänkande från Allmänna skatteberedningen. Stockholm: Finansdepartementet.
- SOU 1977:86, *Beskattning av företag*. Betänkande från Företagsskatteberedningen. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- SOU 1977:87, *Beskattning av företag*. Bilagor till Företagsskatteberedningen. Stockholm: Allmänna Förlaget.

FÖRFATTARPresentation

Göran Normann föddes 1942. Han tog sin fil.kand. och sin fil.lic. vid Nationalekonomiska institutionen i Lund, disputerade 1974 och utnämndes till docent 1980. Han arbetade vid IUI 1972–1981 men var tidvis tjänstledig för arbete i statliga utredningar.

Efter IUI arbetade Göran Normann under åren 1981–1992 som ekonom, avdelningschef och direktör vid Sveriges Industriförbund. Därefter följde verksamhet som *principal administrator* och divisionschef vid OECD, först under två år vid Public

Management Service följt av tre år vid Fiscal Affairs Division. Sedan 1998 verkar han som fristående forskare och konsult med uppdrag främst inom området offentlig ekonomi. I denna verksamhet har han ett nära samarbete med Grufman Reje Management. Sedan slutet av 1990-talet är han politiskt aktiv inom Moderaterna samt ideellt verksam i olika samfällighetsföreningar.